

ВОЛОДИМИР
ВИННИЧЕНКО

Закон
П'єси
1915—1923 років

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2024

ПРИГВОЖДЕНІ

П'єса на чотири дії

ДІЙОВІ ОСОБИ

Тимофій Наумович Лобкович — професор.

Устина Марківна — його жінка.

Родіон — їхній син.

Настасія }
Ольга } дочки їхні.
Ліма }

Євген Михайлович Вовчанський — чоловік Настасії.

Борис Борисович Шелудько — чоловік Ольги, інженер.

Микола Іванович Голубець — приват-доцент.

Олексій Захарович Гордий — журналіст.

Павло Петрович Вукул — студент.

Калерія Семенівна Прокопенкова (Кіля) курсистка-медичка.

Антипович.

Няня.

Катя — покоївка.

ДІЯ ПЕРША

Вітальня Лобковичів. Обставлена гарно, зі строгим смаком. Рояль. Багато квіток. Куточок під пальмами. Двері: ліворуч у покої, просто в передпокій, праворуч до кабінету Лобковича. На сцені нема нікого. З кабінету виходять

Л о б к о в и ч, а з передпокою А н т и п о в и ч. Лобкович — високий, широкий в печах, горбиться. Обличчя з буйними рисами: сивувата неширока борода; чоло високе, з зализами. Вираз лица переважно непорushно-серйозний, не хмарний, але немовби задумливий. Посміхається рідко. Дивиться ніби спідлоба і вбік од того, з ким балакає. Має довгий гарний сюртук. Любить ходити по хаті, заклавши руки за спину й серйозно мугикаючи якусь мелодію. Антипович — невеличкий, з круглим добрим обличчям, довгими вусами й сивою щетиною на щоках.

Лобкович ходить і мугикає зі стисненими губами. Витягає з бокової кишені плескувату пляшечку з шклянною затичкою, яка є також і чаркою, наливає в неї коньяку й випиває. Ховає усе з непорushно-серйозним, задумливим лицем.

Антипович журливо дивиться; крутить головою.

Потім озирається й зазирає в двері ліворуч.

Л о б к о в и ч. Ну, докладуй. Як?

А н т и п о в и ч. Та погано, Тимофій Наумович. Стри-вожили його сьогодні.

Л о б к о в и ч. Хто?

А н т и п о в и ч. Та все ж Настасія Тимофіївна. А, боже, боже! Поїхала ж оце викрадати.

Л о б к о в и ч. Поїхала?

А н т и п о в и ч. Атож. На поміч пана Вукула взяла, та й поїхала.

Л о б к о в и ч. Якого це Вукула?

А н т и п о в и ч. Та студента отого великого. Та той, що повсігди з Ольгою Тимофіївною. Гімнастик.

Л о б к о в и ч. А, цей? Полюбовник її? Ну? Так Настя його на поміч?

А н т и п о в и ч. Атож. На случай, як доведеться з Єв-генем Михайловичем борюкатись. Цей же гімнастик — студент, значить, — бугая може звалити, не то що такого хирлявого, як Євген Михайлович. А, боже! Хоч би ди-тину не вразили, хай бог милує. Дитина ж чим винна?

Як цуценья якесь, прости господи, викрадають одне у одного.

Л о б к о в и ч. А Родіона ж чим тривожать?

А н т и п о в и ч. Та все ж те саме: «Що це, каже, Антиповичу, у нас у сім'ї усе два табори: мати, Ольга, Настасія та батько, Ліма, Марія і я. Гадав, каже, от приїду з заслання, спочину вдома. А дома — каторга. Два місяці живу та все воюю».

Л о б к о в и ч. Ну, це... А суперечки сьогодні не було?

А н т и п о в и ч (*робить таємну міну, шепоче*). З Устиною Марківною голосна балачка була. За Ліму Тимофіївну заступився.

Л о б к о в и ч. Знов шепочеш? Говори по-людськи.

А н т и п о в и ч (*зразу підбадьорюється, голосно говорить*). Ну, про що саме був разговор, в точності сказати не можу. Балакали замкнувшись.

Л о б к о в и ч. А як він спав цієї ночі?

А н т и п о в и ч. Погано, Тимофій Наумович. До трьох часов ночі я робив спостереження за ним. (*Знов пошепки й таємниче*). Я з саду тепер делаю спостереження. Учора догадався. Драбинку підставляю до стіни біля віконечка, вилізу й подивлюся. Вилізу й подивлюся.

Л о б к о в и ч. Не шепочи. Ну?

А н т и п о в и ч. Ну, не спить. Ходить, як повсігди, — це нічого. А от цієї ночі балакав з кимсь. (*Таємно*). З ким, цього вже не міг побачити. У куток усе повертався. Підозрівав я, що з патретом панночки Прокопенкової. Щось він цілував там.

Л о б к о в и ч. Чом же ти мені вранці нічого про це? Ти!

А н т и п о в и ч. Винуват, Тимофій Наумович. Ну, тільки ж я таку собі гадку мав: екстерність не велика, а вам лишні думки перед нівірсітетом. Як прийдуть з нівірсітету, думаю, тоді усе по повній програмі й викладу.

Л о б к о в и ч. Ну, а про цю саму Прокопенківну що довідався?

Антипович. Та все те саме, Тимофій Наумович. Правильно: кінчає медичинські курси. Тільки не міщанка, а настояща крестянка, деревні Скелястої, Малослухняновської волості. Батьки по спеціальності — мужики природні. Атож, чистісінькі мужики.

Лобкович. А живе вона з чого?

Антипович. Урокам вчить, Тимофій Наумович, репетиторка, значить. Ну, і нащот кавалерів теж верно: багато. Казав швейцар того, значиться, дому, що без кавалера й не виходить, і не приходить. Раз у раз якийсь третья. А то й два чи три разом. Атож. Боюся я, Тимофій Наумович, за Родю Тимофійовича. Непідходяща вона.

Лобкович. Непідходяща?

Антипович. Атож. Дуже вольна.

Зліва вбігає Ольга, буйна, рожева, весела.

Наспівуючи дивиться у вікна. Біжить назад, насмішковано поглядаючи на Лобковича й Антиповича.

Лобкович. Так, так. *(Ходить, мугиче. Зупиняється, наливає коньяку й випиває)*. До трьох не спав? А прокинувся рано?

Антипович. У сьомім часу вже ванну брав. Питаю його: «Ви ж, кажу, чого так рано, Родя Тимофійович?» А він: «Не спиться, Антипович, нема коли спати». А чого нема коли, то й не знати. А, боже, боже!

Лобкович *(підходить, ніяково обнімає за плечі Антиповича)*. Бережи його, Василь Антонович. Та? Будеш?

Антипович. Тимофій Наумович. Та хіба ж я?.. Господи боже мій, та я слуга ваш до могили, можна сказать...

Лобкович. Не слуга, а друг. Чув? Тридцять літ разом прожили. Слуга. Кому слуга, а мені друг і дітям моїм. Моїм! Ну, от. Тільки чулий ти дуже.

Антипович *(схвильовано)*. Так точно, Тимофій Наумович: спеціальність уже така од бога. Та от ще що, Ти-

мофій Наумович: знов він про цей свій, прости господи, пробний шлюб, з Лімою вже.

Л о б к о в и ч. З Лімою?

А н т и п о в и ч. Атож. Страх, що казав. Істинно, що тільки в хворобі отаке можна говорити. «А ти, каже, знаєш, як твій будучий чоловік хропе? А знаєш, що він за людина в себе вдома? А коли, каже, не знаєш, так узнай. Спи з ним на одній постелі, їж з ним за одним столом. Поживи отак, мовляв, років два вкупі, узнай його до нігтя, а тоді, мовляв, бери шлюб і дітей роби. От таке!» — «А як поживу-поживу та побачу, що не підходящий він мені?» — значить, питається Ліма. Спервоначалу сміялась, а далі й сердиться почала. «Ну що ж, каже, з другим спробуй. Не пощастить — з третім, поки, мовляв, не вибереш підходящого на все життя». Атож. Так і говорить. Говорить, та й посміхається. Та й не розбереш, як і раз у раз, чи сміється, чи всурийоз. Потім того, списочок у його такий є усіх знакомих та родичів, у кого, значить, щасливий шлюб, а в кого ні. Лімі показував. «Оце, каже, список пригвождених». Пригвождені, значить, котрі нещасливі. Тільки дві пари й найшов щасливих, а сто двадцять три, що він знає, ті пригвождені. «От, каже, коли не робитимеш отак, як я кажу, то й ти будеш розп'ята. Ти, каже, народиш дітей, а діти, як гвозді, припнуть тебе до хреста. Треба, каже, по-новому родить дітей, от тоді й люди нові будуть». Це не вінчаючись, без благословення, по-новому. «Я, каже, й Миколі Івановичу, жениху твому, пораджу так пожить». Ну, Ліма тут як не розсердиться, як не заплаче! Він і схаменувся. Ну, тільки теж розсердився. «Дурна ти, каже, чого плачеш? От, каже, на мене подивись. Я теж, мовляв, збираюсь такий шлюб брати. Тільки в мене діти будуть неабиякі, і жінка в мене буде дружна. Вона, мовляв, любитиме мене по-настоящему». Це ця, що з кавалерами! Він і не поміча за нею! Слухаючи його, так аж

калько й боляче. Боюсь я, Тимофій Наумович, як би він не взнав правду про хворобу Марусі Тимофіївни.

Л о б к о в и ч *(неспокійно)*. А що?

А н т и п о в и ч. Та все питає. Устина Марківна, здається, щось йому сказала.

Л о б к о в и ч. Так?.. Ну, знов наша розвесела йде. Надокучила. Ходім у кабінет.

Ідуть направо.

Наспівуючи вбігає О л ь г а. Біжить до вікна, визирає.

Входять: попереду Л і м а, позаду У с т и н а М а р к і в н а.

Ліма — дівчина років 25—26. Одягнена у все біле.

Худорлява. Намагається триматись з повагою.

Устина Марківна — тілиста, поважна жінка з твердими рисами.

Л і м а *(несе в руках глечичок на квітки і квітки)*. Вона могла б для цього вибрати інший день! Не було ніякої потреби в день мого рощіння учиняти скандали в домі. Я розумію: це добра нагода зробити мені паскудство.

У с т и н а М а р к і в н а. Які скандали, про які скандали говориш? Думай, що говориш.

Л і м а. Я думаю, не турбуйся. Розуміється, скандал. Він напевне гнатиметься за ними, нажене біля нашого дому або ввірветься сюди саме тоді, як у нас зберуться. Дуже приємно і пристойно. Ще б пак. Розуміється, ні один порядний чоловік не хоче приходити до нас.

О л ь г а. Ну, один, Лімо, ходить. Можеш не клопотати собі голови. Вийдеш, нарешті, також заміж, вийдеш!

Л і м а *(спалахуючи)*. Аякже! Вийду! А надто, як дім буде повний любовниками моїх сестричок!

У с т и н а М а р к і в н а. Олімпіадо! Замовчи мені!

Л і м а. З якої речі я маю мовчати? З якої речі? Ви мене ображаєте, ви мені життя нівечите, а я мовчатиму?

У с т и н а М а р к і в н а. Яке життя? Що верзеш? Хто тебе ображає?

Л і м а. Ти та твої дочки любі. З якої речі ти однімаєш у мене мою кімнату й оддаєш її Насті?

У с т и н а М а р к і в н а. Настя з дитиною буде, казала я тобі? Зглянься ж, егоїстко!

Л і м а. От, клопіт мені до її дітей! Мені теж треба повітря та світла. Ви готові мене в льох запроторити.

О л ь г а. О, тебе запроториш!

Л і м а. А ти мовчи там! Але май на увазі: я йому скажу, щоб забирався, коли він посміє тут зостатись.

У с т и н а М а р к і в н а. Олімпіадо, не казись. Рано ще тобі виганяти людей з хати. Свій дім заведеш, тоді кого хоч можеш виганяти. *(Йде до вікна; дивиться).*

Л і м а. Сьогодні збираються мої приятелі. Я не хочу, щоб серед моїх приятелів були якісь... неприлічні люди. Ольга може в себе приймати своїх любовників, а я не маю бажання бачити їх у себе! Не маю! Це образа для мене і для моїх приятелів.

О л ь г а. Але ж і дурна, але ж і дурна! Це вона, мамо, через те хвилюється, що її приват-доцент, добродій Голубець, вважає нижче своєї гідності бути в товаристві разом із студентом. І це поступова, інтелігентна та й немолода вже дівчина. Мої GRATULACIЇ!

Л і м а. Так, бути разом з альфонсами, це нижче його гідності.

О л ь г а. Лімка!!!

Л і м а. А ти не кричи на мене! Розпутнице! *(Шнурляє вазу на підлогу).*

У с т и н а М а р к і в н а. Ви показалися? Замовчіть!

Швидко одчиняються двері направо,
виходять Л о б к о в и ч, за ним А н т и п о в и ч.

Л о б к о в и ч. Що сталось?

Ліма, плачучи, хапливо йде наліво.

У с т и н а М а р к і в н а. Антипович, прибери. Нічого не сталось. Олімпіада вазу розбила. Можеш заспокоїтись.

Лобкович. Що сталось, я питаю?

Устина Марківна. Не кричи, будь ласка.

Ольга, насмішкувато наспівуючи, йде за Лімою.

Лобкович. Я тебе питаю, що сталось?

Устина Марківна. Звичайна річ. Олімпіада нервується.

Лобкович. Чого вазу розбила?

Устина Марківна. Того, що їй так подобається. У вас же так.

Антипович з черепками виходить.

Лобкович. Ні з того ні з сього бить не буде.

Устина Марківна. Людина здорова, — так, не буде.

Лобкович. А ти все на це звертаєш? Ти й Родіонові казала про Олімпіадину хворобу?

Устина Марківна. Що казала, то я вже знаю.

Лобкович. Казала? Відповідай! Мені треба знати.

Устина Марківна. Мало чого тобі треба. Мені он треба грошей для Насті; а ти що на це?

Лобкович. Ти навіть кажеш Родіонові, що не відрами заслабла Марія? Га?

Устина Марківна. Бо не відрами.

Лобкович. Ти вважаєш на те, що ти робиш?

Устина Марківна. А ти хотів би, щоб я тебе виправляла? Так? Двадцять п'ять літ це роблю. Годі. Чуєш: годі! Все скажу йому. Про Олімпіаду брешеш; нічого ще не казала. Але скажу. І про Марію! І про батька твого. Ти дав їм свою гнилу кров, а я мушу тремтіти і все життя брехати дітям? За віщо? Що ти мені? Я благаю тебе: спаси дочку свою, дай їй грошей, хай вона їде кудись з дитиною. Десять тисяч. Дурницю прошу. Ти що на це?

Лобкович. Чужим людям грошей не даю.

Устина Марківна. Настасія — дочка твоя, а не чужа.

Лобкович. Ні Настасія, ні Ольга не мої дочки.

Устина Марківна. Бо вони не хворі?

Лобкович. Бо ти їх прижила з Калиновичем!

Устина Марківна. Ти знов? Знов?

Лобкович. Ти сама сказала.

Устина Марківна. Я б тобі ще не те сказала! Ти доведеш!

Лобкович. Що ж ти ще можеш сказати? Що й Родіон не мій син?

Устина Марківна. А-а, ти хотів би цього? Правда? Але вибачай, голубе, цього я тобі нізащо не скажу. Навіть таким способом ти хотів би купити собі спокій? Ні, Родіон — твій син. Чуєш? Твій. І ти сам це чудесно бачиш і знаєш. І Марія твоя. І Олімпіада. А Настасія й Ольга мої, в мене вдалились і тільки через те не хворі.

Лобкович. Тільки через це?

Устина Марківна. А хоч би й не через! Страшний ти мені! Тридцять три роки ти мало не кожного дня катуєш мене цим, та й що: боюсь я тебе? Ти купив моє тіло, але волю й душу мою не купиш, ні. Ти знав, що я не любила тебе, як купував у мого батька, як же ти смів думати, що я буду вірною тобі? Я ж благала тебе: не треба.

Лобкович *(ходить, мугиче)*. Неправда.

Устина Марківна. Що неправда?

Лобкович. Ти казала, що любиш. Сама продавалась, ніхто тебе не продавав. Потім придумала, що жертва. Для оправдання паскудства.

Устина Марківна. Я любила тебе?

Лобкович. Я цього не кажу. Розуміється, брехала, щоб купив тебе.

Устина Марківна. Ну, годі. Стара пісня. Я тебе питаю: даси Насті грошей? Вона одніме дитину, і треба буде тікати за кордон.

З М І С Т

ПРИГВОЖДЕНІ. П'єса на чотири дії.	3
ГРІХ. Драма на три дії.	96
ЗАКОН. П'єса на чотири дії.	173